

ВІД КИЇВСЬКОЇ КАРТОГРАФІЧНОЇ ФАБРИКИ ДО ДЕРЖАВНОГО НАУКОВО-ВИРОБНИЧОГО ПІДПРИЄМСТВА "КАРТОГРАФІЯ": ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Кратко описана история становления и развития ведущего картоиздательского предприятия Украины – ГНПП "Картография", которое на протяжении 70-ти лет издало почти 5000 различных картографических произведений. Отмечен вклад предприятия в развитие тематического картографирования Украины. Подробнее освещено нынешнее состояние предприятия, основными видами деятельности которого являются создание картографической продукции, цифровое картографирование и нормирование географических названий.

History of development of the leading Ukrainian map-making enterprise – SSPE "Kartographia" – is considered. Over a distance of 70 years here more than 5000 cartographic works were published. Contribution of the enterprise into the development of thematic mapping in Ukraine is emphasized. Present state of the enterprise is described with due consideration to its core business: creation of cartographic products, digital mapping and standardization of geographical names.

Сучасний стан тематичного картографування для потреб широких верств населення України значною мірою визначає плідотворна діяльність ДНВП "Картографія". Тут традиційно розроблялись і розробляються загальногеографічні, фізичні, політико-адміністративні, туристичні, навчальні карти й атласи, плани міст, рельєфні карти, глобуси.

В останні два десятиліття, поглиблюючи роботу в зазначених напрямках картографування, підприємство видає карти й атласи автомобільних шляхів, довідкові атласи світу, України, серію "Пам'ятки картографії України". Перехід підприємства з другої половини 1990-х років на комп'ютерні технології створення карт суттєво підвищив його картоукладальницький потенціал, а з кінця 2007 р. уможливив розвиток цифрового картографування як окремого напряму діяльності.

Напередодні 70-річного ювілею ДНВП "Картографія" коротко спинимось на його історії, відзначимо внесок колективу в розвиток тематичного картографування в країні та якомога повніше висвітливо сьогодення підприємства.

Історія створення та розвитку підприємства, його доробок на ниві тематичного картографування докладно висвітлено у численних публікаціях і дослідженнях. Серед найважливіших виділимо брошури, видані до 50- та 60-річного ювілеїв підприємства [5, 11], бібліографічні покажчики видань [8, 9], а також спеціальні номери науково-виробничого журналу "Вісник геодезії та картографії", присвячені його діяльності [3, 4].

...Після звільнення значної частини України від німецько-нацистських загарбників Розпорядженням Ради Народних Комісарів СРСР від 3 березня 1944 р. № 4788-р було поновлено діяльність на території УРСР структури Головного управління геодезії та картографії (ГУГК) при РНК СРСР. Наказом ГУГК від 10 березня 1944 р. № 44, що продублював урядове рішення, у м. Києві було створено Українське аерогеодезичне підприємство, Київську картографічну фабрику та Київське топографічне училище (пізніше його перетворили в технікум).

© Р. І. Сосса, 2014

Датою заснування Київської картографічної фабрики – попередниці нинішнього ДНВП "Картографія" – вважається 19 квітня 1944 р., коли було видано наказ № 1, згідно з яким її перший директор *Тихон Михайлович Козулін* приступив до виконання своїх обов'язків. Фабрика знаходилась тоді в Києві за адресою вул. Костянтинівська, 22/17 (Ярославська, 17/22).

Т. М. Козулін

Загалом в історії розвитку підприємства виділяють три етапи:

- 1944-1975 рр. Підприємство функціонувало як картографічна фабрика, в якій картоукладання мало допоміжне значення. У 1962 р. воно було перейменоване на фабрику № 1 ГУГК СРСР. У зв'язку із завершенням будівництва у м. Вінниці найбільшої в Радянському Союзі фабрики № 10 ГУГК СРСР 26 грудня 1975 р. фабрику № 1 було реорганізовано у Науково-редакційне картоукладальне підприємство (НРКП) ГУГК СРСР;

- 1976-1994 рр. Основним завданням картографічного підприємства відтоді стає укладання та підготовка до видання тематичних карт з подальшим їх тиражуванням здебільшого на картографічній фабриці у м. Вінниці. Для збільшення картоукладальницьких потужностей підприємство з 1977 р. інтенсивно поповнюється випускниками Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка та Київського топографічного технікуму. Загальна чисельність працівників у середині 1980-х років становила понад 200 осіб.

З 1983 по 1991 рр. підприємство входило до складу головної картографічної організації країни – Виробничого картоукладального об'єднання "Картографія" ГУГК СРСР (Москва). З 1989 р. має назву

Київське НРКП ВКО "Картографія". Після створення 1 листопада 1991 р. Головного управління геодезії, картографії та кадастру при Кабінеті Міністрів України (Укргеодезкартографія) 18 грудня КНРКП було переведено до сфери його управління.

1 квітня 1993 р. КНРКП було реорганізоване у Науково-дослідне та експериментально-виробниче підприємство картографії (НВП "Картографія"). Основна частка робіт підприємства з підготовки картографічних творів до видання, що становила близько 75-80 % від загального обсягу його продукції, визначалася на цьому етапі централізованим держбюджетним планом діяльності Головного управління геодезії та картографії при Кабінеті Міністрів СРСР (з 1992 р. цю функцію виконувала вже Укргеодезкартографія);

- **1995 р. – дотепер.** У цей період підприємство перевело свою діяльність на рейки ринкової економіки, стало самостійно планувати картографічні роботи і займатися збутом готової картографічної продукції. Велике значення для підприємства мала технологічна реконструкція виробництва, яка уможливила з січня 1998 р. повністю перейти на комп'ютерні технології створення карт. Перехід від традиційних технологій підготовки карт до випуску надзвичайно трудозатратних і матеріаломістких видань до комп'ютерних дав змогу суттєво підвищити якість зображення картографічної інформації та скоротити терміни виготовлення карт. На цьому етапі значно розширюється тематика картографічних видань. Це насамперед навчальні атласи й контурні карти з географії та історії, навчальні настінні карти, карти й атласи автомобільних шляхів, довідкові атласи світу і України, плани й атласи міст, електронні видання. Окремими напрямками діяльності підприємства стають стандартизація географічних знань і цифрове картографування. Частка державного замовлення на виконання картографічних робіт у загальних обсягах виробництва підприємства зменшилась до 2-3 %. Підприємство має нині понад 800 торгових партнерів, у Києві функціонують два спеціалізованих магазини "Атласи і карти".

У конкурентному середовищі України ДНВП "Картографія" зуміло зберегти провідні позиції з більшістю напрямів тематичного картографування і суттєво підняти загальний рівень національного картовидання.

Чимала заслуга у становленні Київської картографічної фабрики, в організації виробництва, його технічного і технологічного забезпечення, формуванні високопрофесійного колективу належить її вправним керівникам. На першому етапі розвитку підприємства в різні роки його очолювали Т. М. Козулін (1944-1956), *Олександр Федорович Данильченко* (1956-1960 рр.), *Надія Миколаївна Тальнова* (1960-1967 рр.), *Микола Прокопович Тарасун* (1967-1968 рр.), *Герман Олексійович Первухін* (1968-1977 рр.). Голов-

Н. М. Тальнова

М. П. Тарасун

Г. О. Первухін

ними інженерами тоді були Н. М. Тальнова (1944-1960 рр.) та *Євгеній Іванович Чарочкін* (1960-1983 рр.). Бухгалтерією підприємства з дня його заснування і до 1992 р. керував *Петро Абрамович Гінзбург*.

Ю. Я. Калацук

Організаційну розбудову НРКП з 1977 р. продовжував його новий директор *Юрій Якович Калацук* (1977-1994 рр.). Після Є. І. Чарочкіна головними інженерами були *Станіслав Федорович Баніт* (1983-1989 рр.) та *Валерій Дмитрович Горохов* (1989-1994 рр.). Ще у 1978 р. у зв'язку з перепрофілюванням підприємства була введена посада головного редактора, яку займали *Галина Павлівна Курдіна* (1978-1983 рр.) та *Леонід Іванович Криницький* (1983-1992 рр.). Заступником директора працював *Петро Миколайович Яременко* (1983-2004 рр.).

Посильний вклад у формування сучасного обличчя підприємства вносять теперішній директор підприємства *Ростислав Іванович Сосса* (працює з 1994-го з перервою у 2005-2007-му), головний редактор *Ірина Станіславівна Руденко* (з 1994-го, у 2005-2007-му – виконувач обов'язків директора), головний інженер *Сергій Леонідович Цокало* (з 2007-го), заступник директора з економіки

Р. І. Сосса

І. С. Руденко

Олег Васильович Цись (з 1997-го), заступники директора П. М. Яременко (до 2004-го) та Дмитро Станіславович Нарожний (з 2004-го), головні бухгалтери Тетяна Володимирівна Стороженко (1994-1997) та Вікторія Володимирівна Коляденко (з 1997-го). Вони зуміли зберегти і посилити потенціал колективу висококваліфікованими фахівцями, що вивів ДНВП "Картографія" у лідери української картографії.

За 70 років діяльності підприємство підготувало до видання загалом майже 54 000 різноманітних типів видань картографічних творів. У це число входять як одно-, так і багатоаркушеві настінні карти, навчальні та фундаментальні атласи, картографічні зображення в енциклопедичних виданнях тощо. Загальну кількість видань за тематикою та часом їх створення ілюструє така таблиця.

Загальна кількість видань ДНВП "Картографія"

Картографічні твори	Роки видань								За весь період
	До 1951	1951-1960	1961-1970	1971-1980	1981-1990	1991-2000	2001-2010	2011-2013	
Загальногеографічні карти й атласи	-	8	-	-	53	13	27	15	116
Оглядово-топографічні карти	-	8	-	-	-	-	-	-	8
Загальногеографічні карти (настінні)	-	-	-	-	5	4	9	9	27
Загальногеографічні карти (складані)	-	-	-	-	46	9	17	5	77
Загальногеографічні атласи	-	-	-	-	2	-	1	1	4
Тематичні карти й атласи	10	73	164	456	355	84	170	43	1355
Карти й атласи природних умов і ресурсів	-	2	60	262	33	11	6	-	374
Соціально-економічні карти й атласи	-	1	1	5	9	9	5	-	30
Політичні та політико-адміністративні карти	10	70	103	189	313	64	159	43	951
Зокрема:									
<i>Настінні:</i>	10	68	85	185	265	25	76	26	740
Світ	-	-	-	-	-	8	36	12	56
Держави	3	14	16	27	23	3	31	14	131
Економічні райони	-	6	7	-	22	-	-	-	35
Автономні республіки та області	7	48	62	158	220	14	9	-	518
<i>Складані:</i>	-	-	-	-	44	39	82	17	182
Світ	-	-	-	-	-	2	8	-	10
Держави	-	-	-	-	4	13	14	1	32
Області	-	-	-	-	40	24	60	16	140
<i>Бланкові карти</i>	-	2	18	4	4	-	1	-	29
Комплексні атласи	-	-	1	-	2	6	29	3	41
Туристичні карти, схеми та атласи:	-	12	-	99	229	18	108	45	511
Оглядові карти	-	9	-	44	96	10	28	16	203
Держави	-	3	-	6	8	-	20	8	45
Регіони	-	1	-	5	5	-	-	-	11
Області	-	5	-	33	83	10	8	8	147
Маршрутні карти і схеми:	-	3	-	55	121	-	69	17	265
Карпати	-	-	-	32	40	-	26	9	107
Крим	-	-	-	-	2	-	40	6	48
Інші регіони України	-	2	-	10	42	-	3	2	59
Росія	-	1	-	-	9	-	-	-	10
Україна, Молдова, Росія, Білорусь, Прибалтика, Грузія	-	-	-	13	28	-	-	-	41
Туристична карта України м-бу 1:100 000	-	-	-	-	-	8	-	-	8
Туризм вихідного дня	-	-	-	-	5	-	-	-	5
Карти для мисливців та рибалок	-	-	-	-	3	-	-	-	3
Туристичні атласи	-	-	-	-	4	-	11	12	27
Карти, схеми, плани і атласи міст	-	-	-	60	147	107	625	175	1114
Туристичні схеми, плани міст	-	-	-	37	95	82	487	131	832
Настінні плани міст	-	-	-	-	-	6	21	2	29

Закінчення табл.

Картографічні твори	Роки видань								
	До 1951	1951-1960	1961-1970	1971-1980	1981-1990	1991-2000	2001-2010	2011-2013	За весь період
Схеми міського пасажирського транспорту	-	-	-	4	24	2	5	3	38
Інші тематичні карти, схеми та плани міст	-	-	-	1	-	6	-	-	7
Плани міст іноземними мовами	-	-	-	18	23	1	12	10	64
Атласи міст	-	-	-	-	5	10	100	29	144
Карти, схеми та атласи шляхів	-	-	-	-	5	27	363	137	532
Карти і схеми автошляхів	-	-	-	-	5	13	240	102	360
Атласи автошляхів	-	-	-	-	-	10	123	35	168
Аеронавігаційні карти	-	-	-	-	-	4	-	-	4
Навчальні карти й атласи для загальноосвітньої школи	10	23	47	145	109	208	334	113	989
<i>Навчальні карти з географії:</i>	10	20	46	143	95	80	89	22	505
Світ	-	-	-	-	-	18	26	11	55
Материк	-	-	-	-	-	44	31	4	79
Регіони СРСР	1	6	-	-	-	-	-	-	7
Держави	8	13	11	12	11	18	32	7	112
Області та краї	1	1	35	131	84	-	-	-	252
<i>Навчальні карти з історії</i>	-	-	-	-	-	3	25	5	33
<i>Контурні карти з географії</i>	-	3	-	-	-	18	44	16	81
<i>Контурні карти з історії</i>	-	-	-	-	-	48	60	25	133
Навчальні топографічні карти	-	-	-	-	-	2	4	1	7
Навчальні атласи з географії	-	-	-	-	-	36	68	19	123
Навчальні атласи з історії	-	-	-	-	-	9	42	25	76
Атласи за темою "Рідний край"	-	-	1	2	14	12	2	-	31
Енциклопедичні та академічні видання	-	-	3	4	10	1	-	-	18
Рельєфні карти	-	-	-	16	41	9	7	3	76
Світ	-	-	-	1	5	4	-	1	11
Материк	-	-	-	1	2	-	-	-	3
Держави та їх регіони	-	-	-	8	23	-	-	-	31
Україна та її регіони	-	-	-	5	9	5	7	2	28
Топографічна навчальна карта	-	-	-	1	2	-	-	-	3
Глобуси	-	-	-	-	12	42	73	7	134
Фізичні	-	-	-	-	5	19	24	2	50
Політичні	-	-	-	-	1	20	31	3	55
Зоряного неба	-	-	-	-	6	1	5	1	13
Глобуси-сувеніри	-	-	-	-	-	2	13	1	16
Довідники, книжкові видання, календарі, каталоги	-	-	-	-	-	5	12	23	40
Електронні карти й атласи на компакт-дисках (CD-ROM)	-	-	-	-	-	-	8	5	13
Усього	20	116	215	780	963	520	1756	569	4939

Картографічні твори, видані підприємством, неодноразово відзначалися нагородами різних рівнів. Особливо приємно від того, що три фундаментальні картографічні проекти відзначені високими державними нагородами.

Найновіші матеріали про сучасний стан кріосфери Землі систематизовано в *"Атласе сніжно-ледових ресурсів мира"*, який розробили співробітники Інституту географії АН СРСР спільно з Московським державним університетом імені М. В. Ломоносова та іншими організаціями й установами [1]. Понад 10 років тривали роботи з підготовки цього насиченого за тематичним змістом і з докладною географічною основою великоформатного атласу до видання в НРКП (НВП) "Картографія" у Києві. Для

виконання картографічних робіт у підприємстві було створено комплексну бригаду під керівництвом *Т. М. Шульги*, а потім *Г. М. Кучеренко*. У 17-ти тематичних розділах атласу міститься понад 1 100 карт, що підготовлені до друку в 14-16 фарб.

Важливим здобутком лінгвістичного картографування в Україні став вихід у світ у 1984-2001 рр. фундаментального тритомного *Атласу української мови*, в якому вміщено 1 139 лінгвістичних карт [2]. У ньому нанесено 2 359 населених пунктів, які репрезентують усі говори в межах України та окремі говірки суміжних територій. Розробники атласу – Інститут мовознавства імені О. О. Потебні АН УРСР та Інститут суспільних наук АН УРСР. Для виконання величезного обсягу картографічних

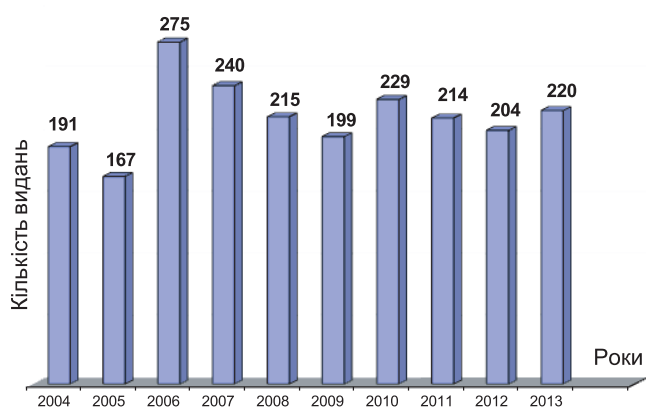

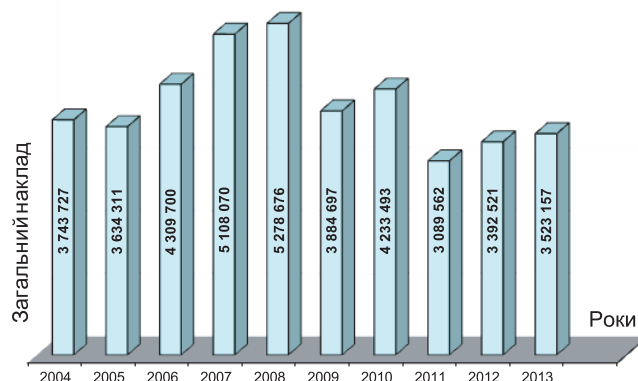
робіт з підготовки атласу в заплановані терміни на підприємстві було розроблено оригінальну технологію, яка дала змогу об'єднати трудомісткі технологічні етапи укладання, оформлення та підготовки карт до видання в один цикл. Редакторами атласу були *З. П. Рачинська, О. С. Сова, С. В. Яворський, В. В. Чемержинська*. У 2006 р. за роботу над атласом колективу авторів було присуджено Державну премію України в галузі науки і техніки.

Визначною подією у розвитку української картографії стало видання на початку 2008 р. **Національного атласу України**. В основу його концепції, структури та змісту було покладено результати наукових досліджень Інституту географії НАН України (науковий редактор видання – академік *Л. Г. Руденко*) [7]. Фундаментальний картографічний твір, до розроблення якого були залучені десятки наукових інституцій та більш як три сотні авторів, укладено та підготовлено до видання у ДНВП "Картографія" (відпов. редактор *Л. М. Веклич*). Робота над атласом стала великою школою для колективу укладачів, коректорів та редакторів підприємства. За всю попередню історію діяльності підприємства не було такого масштабного видання, де б з усією повнотою міг проявитися високий картографічний потенціал колективу підприємства, його вміння укладати та редагувати найскладніші картографічні твори. За роботу "Національний атлас України (методологія і практика розробки)" колективу авторів з Інституту географії та ДНВП "Картографія" у 2009 р. було присуджено Державну премію України в галузі науки і техніки. Звання лауреатів були удостоєні працівники підприємства *Р. І. Сосса, І. С. Руденко, Л. М. Веклич*.

Постійний розвиток і нарощення потужностей комп'ютерної техніки, освоєння нових комп'ютерних технологій, сучасне програмне забезпечення, підвищення технічної та картографічної кваліфікації персоналу, створення бази електронних карт дали змогу істотно зміцнити виробничий потенціал підприємства. У поєднанні з продуманою маркетинговою політикою це уможливило розширення асортименту видань та обсягів випуску картографічної продукції, що наочно демонструють малюнки 1 та 2.

Мал.1. Динаміка видань ДНВП "Картографія" у 2004-2013 рр.

Мал. 2. Динаміка загальних накладів видань підприємства за той самий період

Високий інтелектуально-фаховий потенціал колективу ДНВП "Картографія" реалізовано насамперед на ниві атласного картографування – у створених чи підготовлених підприємством до видання атласах. До проголошення незалежності України вітчизняні картографічні підприємства не видавали довідкових атласів світу. Тому знаковою подією в країні став вихід у світ у 1999 р. **Атласу світу** (відпов. редактор *Т. О. Ремізовська*), який підсумував першу велику роботу з передачі українською мовою географічних назв зарубіжних країн (обсяг 216 с., близько 30 тис. назв географічних об'єктів). З 2002 р., коли цей атлас було перекладено із незначними змінами за комп'ютерними технологіями (відпов. редактор *О. В. Вакуленко*), він витримав чотири перевидання та два видання російською мовою. На базі цих видань у 2011 р. було створено нове ошатно оформлене інформаційно-довідкове видання – **Атлас світу для всієї родини** (відпов. редактор *О. В. Онищак*).

Своєрідними візитками підприємства стали довідкові атласи України, створені та видані в однаковому форматі та у твердій оправі: Загальногеографічний атлас України (відпов. редактор *Л. В. Марченко*; 2004), **Комплексний атлас України** (відпов. редактор *Л. М. Веклич*; 2005), **Політико-адміністративний атлас України** (відпов. редактор *Л. В. Марченко*; 2006), **Комплексний атлас Київської області** (відпов. редактор *О. В. Онищак*; 2009), **Атлас вчителя** (відпов. редактор *В. В. Молочко*; 2010), **Атлас історії України** (відпов. редактор *Д. В. Ісаєв*; 2012), **Шляхами Великого Кобзаря** (відпов. редактор *Н. О. Крижова*; 2013). До цих атласів слід додати й видання, які розроблені в інших організаціях, але підготовлені до видання на підприємстві: **Україна. Промисловість та інвестиційна діяльність** (відпов. редактор *Л. М. Веклич*; 2003), **Львів. Комплексний атлас** (відпов. редактор *О. В. Онищак*; 2012).

Історичне картографування у ДНВП "Картографія" було започатковане розробленням серії навчальних атласів з усесвітньої історії. Набутий досвід виконання редакційних і картокладальних робіт над історичним блоком карт Національного атласу України та зі створення серії навчальних атласів з історії України уможливив розроблення науково-

популярного *Атласу історії України*. Його створено у результаті тісної співпраці редакторів-картографів підприємства, які виступили упорядниками карт, та наукових консультантів – співробітників Інституту історії України НАН України, Інституту археології НАН України та Національного університету "Києво-Могилянська академія".

У рамках серії видань "Пам'ятки картографії України", що є продовженням започаткованої в Україні іще В. Кордтом традиції видання репродукцій картографічних творів, які мають історичне та наукове значення, ДНВП "Картографія" видало три атласи репродукцій старовинних карт із картографічних фондів львівських бібліотек: *Україна на стародавніх картах. Кінець XV – перша половина XVII ст.* (2004, 2006 рр.), *Україна на стародавніх картах. Середина XVII – друга половина XVIII ст.* (2009 р.), *Рукописні карти XVI-XIX століть* (2011 р.).

Окремою сторінкою діяльності ДНВП "Картографія" стала плідотворна співпраця з британським видавництвом "HarperCollinsPublishers". Першим побачив світ у 2004 р. загальногеографічний *Атлас світу*, який на 336 с. містить докладні карти країн чи груп країн, добірки космічних і фотознімків, тексти, таблиці. В атласі вказано найбільшу кількість географічних об'єктів світу українською мовою (понад 80 тис. найменувань). Для унормування назв географічних об'єктів зарубіжних країн було використано розроблені підприємством інструкції (Кодекси усталеної практики) з передачі українською мовою географічних назв і термінів зарубіжних країн. Продовженням співпраці з "HarperCollinsPublishers" стало видання тематичних атласів *Історія світу* (2008 р.), *Ілюстрований атлас для дітей* (2008, 2011 рр.), *Глобальні проблеми світу* (2009 р.), *Атлас біблійної історії* (2010 р.), які додали українському читачеві багато оригінальної інформації.

ДНВП "Картографія" є найбільшим виробником в Україні навчальної картографічної продукції. Зміст кожного з атласів і контурних карт для вивчення географії та історії максимально узгоджений з діючими навчальними програмами. Навчальні атласи та комплекти контурних карт щороку оновлюються. За шкільними програмами розроблено та видано понад 60 найменувань навчальних настінних карт: фізичні й тематичні карти частин світу, материків і України, карти з усесвітньої історії та історії України, карти для вивчення іноземних мов і астрономії. Для вивчення основ топографії видаються комплекти топографічних карт. Поглиблене вивчення географії України в школі було забезпечене виданням *"Україна. Навчальний атлас"* (відпов. редактор Л. М. Веклич; 1998), який на 96-ти сторінках містить 158 карт. Для вчителів і студентів створено згадуваний уже *Атлас вчителя* (2010 р.), що став першим виданням такого роду на пострадянському просторі після 1991 р. На 328-ми сторінках атласу розміщено 452 карти світу, материків, регіонів, країн, океанів, України.

Розвиток інформаційних технологій уможливив створення навчальних картографічних посіб-

ників нового покоління – комп'ютерно-орієнтованих засобів навчання. У ДНВП "Картографія" розроблено і видано низку навчальних електронних посібників та інтерактивних карт для загальноосвітніх закладів. Електронні посібники *"Загальна географія"* для 6-го класу (2011 р.), *"Географія материків і океанів"* для 7-го класу (2008, 2013 рр.) та *"Фізична географія"* для 8-го класу (2012 р.) містять системні виклади тем основних розділів навчальних програм. Карти у таких посібниках наповнені перехресними посиленнями, анімаційними та динамічними зображеннями. Для контролю знань у посібниках розміщено тестові завдання. Інтерактивні карти *"Африка"* для 7-го класу (2014 р.) та *"Фізична географія України"* для 8-го класу (2011 р.) являють собою відповідні серії карт, зміст яких викладено пошарово з можливістю маніпулювання різними шарами тематичної інформації. Демонстраційні можливості інтерактивних карт збагачено довідковою інформацією у вигляді таблиць, графіків, діаграм, словника термінів, слайдів, анімацій.

Друге місце за обсягами реалізованої продукції після навчальної тематики на підприємстві займає автомобільна тематика – карти й атласи автомобільних шляхів України та її областей і регіонів, Європи, окремих країн. З розвитком навігаційних систем продаж паперових карт і атласів автомобільних шляхів, які регулярно перевидаються зі змінами та доповненнями, після 2008 р. має тенденцію до скорочення. З останніх видань виділимо серію карт автомобільних шляхів на зарубіжні країни: Білорусь (2009 р.), Молдову (2009 р.), Польщу (2010 р.), Грузію (2012 р.), Туркменістан (2013 р.).

Велике значення в тематиці картографічних видань підприємства відводиться створенню планів і атласів міст. *Серія видань "Міста України"* нині включає понад 90 планів майже на 70 міст України. Атласи міст випускаються декількох типів – універсальні, туристичні, кишенькові, для автомобілістів. Атлас *"Київ"*, що відображає інформацію до кожного будинку, витримав уже 16 видань (1998-2013 рр.). Для створення картографічної основи міст широко використовуються космічні знімки.

Постійний попит серед широких верств населення мають довідкові карти світу, Європи, України та її областей, асортимент видань яких за територіальним охопленням і за масштабами дуже великий.

У зв'язку з виділенням цифрового картографування в окремий напрям діяльності наприкінці 2007 р. на підприємстві було створено окремий відділ інформаційних систем та цифрового картографування (керівник Р. М. Онищак).

Тут виготовляють цифрові карти і бази даних картографічної інформації (цифрові картографічні моделі), які є затребуваними у багатьох галузях економіки, зокрема в Українському державному центрі радіочастот.

На базі цифрової карти України масштабу 1:1 000 000 у відділі опрацьовано технологію підготовки карт до видання засобами ArcGis. За цією технологією до тиражування підготовлено карти

адміністративну й автошляхів. Технологія передбачає подальшу підтримку та оновлення цифрової карти без втрати зв'язку видавничого оригіналу з цифровою основою та базами даних.

У 2011-2012 рр. ДНВП "Картографія" було головним виконавцем робіт з картографічного забезпечення Всеукраїнського перепису населення 2013 р. (науково-методичний супровід проекту здійснював Науково-дослідний інститут геодезії і картографії). Виготовлення і постачання картографічних матеріалів для організації перепису виконувалося у відповідності до єдиних технічних вимог, розроблених Державною службою статистики України. У стислі терміни було виготовлено та передано у територіальні статистичні управління у паперовому та цифровому вигляді актуалізовані картографічні матеріали:

- карта адміністративно-територіального устрою України масштабу 1:500 000;
- карти адміністративно-територіального устрою областей масштабу 1:300 000;
- карти адміністративно-територіального устрою адміністративних районів масштабу 1:100 000;
- адресні плани-схеми міст і селищ міського типу.

Загалом було створено 1 978 одиниць паперових картографічних матеріалів і 695 наборів векторних даних для цифрових карт [6].

У 2013 р. підприємство виконувало роботи зі створення Реєстру вулиць та інших поіменованих об'єктів м. Києва для департаменту містобудування і архітектури Київської міської державної адміністрації. База даних реєстру включала такі окремі реєстри з просторовими об'єктами:

- 1) реєстр вулиць та інших поіменованих елементів міської вулично-дорожньої мережі;
- 2) реєстр поіменованих структурно-планувальних та рекреаційних елементів території;
- 3) реєстр поіменованих природних об'єктів місцевості;
- 4) реєстр поіменованих дорожньо-транспортних об'єктів і споруд;
- 5) реєстр адміністративних районів міста;
- 6) реєстр поштових відділень;
- 7) реєстр житлово-експлуатаційних організацій.

У відділі інформаційних систем та цифрового картографування завершують розроблення додатка для відображення векторних карт на мобільних пристроях сімейства iOS. Додаток розроблено для відображення векторних карт на мобільних пристроях. При купівлі пристрою карта вже знаходиться на його iPad чи iPhone. Підготовлено докладні карти міст з атракційними місцями, що включають інформацію для легкого орієнтування в місті. Зміст карт подано у зручних режимах масштабування та переміщення.

Значні обсяги робіт підприємство виконує для цілей державного земельного кадастру: перетворення графічної частини документації із землеустрою в електронний вигляд; прив'язка та векторизація меж сільських, міських, селищних рад, меж населених пунктів, агропромислових груп ґрунтів. Останнім часом у відділі проводились також роботи зі створення

цифрових растрових карт нормативного грошового оцінювання земель населених пунктів; векторизації та збору семантичних даних про об'єкти гідрографії на основі використання сканованих зображень топографічних карт масштабу 1:10 000, тематичних карт, довідкових та інших матеріалів.

Українським напрямком діяльності підприємства стало унормування географічних назв. Питання правильної передачі географічних назв українською мовою особливо стали актуальними після проголошення незалежності України, коли більшість картографічних творів почали видавати державною мовою. Відділ стандартизації географічних назв функціонує на підприємстві з вересня 1992 р. (з грудня 2002 по 2008 рр. це була лабораторія зі стандартизації географічних назв). За цей період розроблено близько 30-ти інструкцій (Кодексів усталеної практики) з передачі українською мовою географічних назв і термінів зарубіжних країн: з англо-, німецько-, іспансько-, італійсько- та франкомовних, а також Польщі, Чехії, Словаччини, Румунії, Молдови, Литви, Швеції, Угорщини, Білорусі та інших. За розробленими інструкціями було створено електронний Газетир географічних назв світу українською мовою, що налічує близько 80 000 географічних назв світу й містить унормовану назву українською мовою, національне написання (або латиницею) тощо.

ДНВП "Картографія" проводить експертизу пропозицій та рішень органів державної влади щодо найменування або перейменування географічних об'єктів. З 2011 р. підприємство виконує відповідальну роботу з формування Державного реєстру географічних назв, який складатиметься з двох частин – відомості про назви об'єктів на території України та про назви об'єктів зарубіжних країн [10].

Картографічні твори, що їх видає підприємство, стали обличчям картографії не тільки в Україні, а й за кордоном. Цьому сприяє наша активна політика в питанні участі в численних вітчизняних і міжнародних картографічних виставках, наукових конференціях. Продукція підприємства з 1995 р. щорічно експонується на Франкфуртському книжковому ярмарку. Карти, атласи, електронні видання ДНВП "Картографія" традиційно становлять основу національного стенду на міжнародних виставках картографічних творів, що проходять під час конференцій Міжнародної картографічної асоціації: Дурбан (Південна Африка, 2003 р.), Ла-Корунья (Іспанія, 2005 р.), Москва (Росія, 2007 р.), Сантьяго (Чілі, 2009 р.), Париж (Франція, 2011 р.), Дрезден (Німеччина, 2013 рр.). На виставці у Дрездені наш електронний навчальний посібник "Фізична географія України. 8 клас" посів друге місце у номінації "Цифрові продукти". Видання підприємства неодноразово були відзначені на конференціях Міжнародної картографічної торговельної асоціації (IMTA) і на форумах видавців у Львові.

Працівники підприємства як експерти з географічних назв представляли Україну на конференціях ООН зі стандартизації географічних назв (Берлін, 2002 р.; Відень, 2006 і 2011 рр.; Нью-Йорк,

2007 і 2012 рр.), вони регулярно беруть участь у засіданнях і сесіях двох відділів Групи експертів ООН з географічних назв – Відділу Східної Європи, Північної та Середньої Азії й Відділу Східної, Центральної і Південно-Східної Європи.

ДНВП "Картографія" є колективним членом Українського географічного товариства, Української картографічної асоціації, Українського товариства геодезії і картографії, Українського союзу промисловців і підприємців.

Упродовж сімдесятилітньої історії підприємство внесло значний вклад у розвиток української картографії. Крім створення та видання численних картографічних творів, їх презентацій міжнародній і вітчизняній громадськості, це ще й підготовка висококваліфікованих фахівців картографічних спеціальностей для потреб економіки, освіти і науки.

Література

1. *Атлас* снежно-ледовых ресурсов мира = World Atlas of snow and ice Resources / Раб. по созданию атл. выполн. в Ин-те географии АН СССР; Редкол.: В.М. Котляков (гл. ред.), В.И. Кравцов (зам. гл. ред.) и др.; Подг. к изд. НПП "Картография" в 1988-1997 гг.; Отв. ред.: Г.Н. Кучеренко, Т.Н. Шульга; Ред.: Т.И. Донцова, В.И. Доценко, Г.Н. Ильченко [и др.]. – М-бы разные. – М.: Рос. АН. Ин-т географии, 1997 (Минск. картогр. ф-ка). – 392 с.: карты, проф., граф., диагр., текст, ил.: многокрас.; 51×30 см. – Текст, назв. карт, легенда парал. рус., англ.
2. *Атлас* української мови: в 3 т. / АН УРСР, Ін-т мовознав. ім. О.О. Потебні, Ін-т сусп. наук; редкол.: Я. В. Закревська [та ін.]; відпов. ред. І.Г. Матвіас; склад. та підгот. до друку НРКП ВКО "Картографія" ГУГК. – К.: Наук. думка, 1984, 1988, 2001. – Т. 1. Полісся. Середня Наддніпрянина і суміжні землі / Ред.: І.І. Маркевич, З.П. Рачинська, О.С. Сова. – 1:2 000 000, 1:3 750 000, 1:5 000 000. – К.: Наук. думка, 1984. – 498 с.: текст (92 с.): багатокол.; 35×28 см; Т. 2. Волинь. Наддніпрянина, Закарпаття і суміжні землі / Авт.: Д.Г. Бандрівський, Л.М. Григорчук [та ін.]; Ред.: Я.В. Закревська, С. В. Яворський. – 1:2 000 000, 1:3 750 000, 1:4 000 000, 1:5 000 000. – К.: Наук. думка, 1988 (Поліграфкнига). – 520 с.: текст (103 с.): багатокол.; 35×28 см; Т.3. Слобожанщина, Донеччина, Нижня Наддніпрянина, Причорномор'я і суміжні землі / Авт.: І.О. Варченко, С.Ф. Довгопол, Я.В. Закревська [та ін.]; Редкол.: П.Ю. Гриценко, Ф.Т. Жилко, Т.В. Назарова [та ін.]; Ред.: Я.М. Залеський, І.Г. Матвіас, З.П. Рачинська, В.В. Чемержинська. – 1:2 000 000, 1:3 750 000. – К.: Наук. думка, 2001 (ДКФ). – 622 с.: текст (275 с.); багатокол.; 35×28 см.
3. *Вісник геодезії та картографії*. – 2004. – № 2. – С. 16-59; 74-75.
4. *Вісник геодезії та картографії*. – 2009. – № 3. – С. 3-10; 14-44; 49-55.
5. *Калацюк, Ю.Я.* Державне науково-виробниче підприємство "Картографія": 1944-2004. Історичний нарис / Ю.Я. Калацюк, Р.І. Сосса, І.С. Руденко. – К.: ДНВП "Картографія", 2004. – 84 с.: іл.
6. *Карпінський, Ю.О.* Картографічне та геоінформаційне забезпечення Всеукраїнського перепису населення 2013 р. / Ю.О. Карпінський, А.А. Ляшенко, Р.І. Сосса [та ін.] // *Вісн. геодез. та картогр.* – 2012. – № 6. – С. 25-32.
7. *Національний атлас України* / Роб. зі створення атласу виконані в Ін-ті географії НАН України; Редкол.: Б.Є. Патон (голова), А.П. Шпак (перш. заст. голови), Л.Г. Руденко (гол. ред., заст. голови) [та ін.]; Уклад. та підгот. до друку ДНВП "Картографія", 2008 р.; Відпов. ред. Л.М. Веклич; Ред.: І.О. Європіна, С.В. Капустенко, Н.О. Крижова [та ін.]; Худ. О.Ю. Андрющенко. – М-би різні. – К.: Картографія, 2008 (Новий друк). – 435 с.: карти, текст, граф., діагр.: багатокол.; 48×32,5 см в обкл.
8. *Сосса, Р.І.* Картографічні твори, видані ДНВП "Картографія" (1945-2000 рр.): бібліографічний покажчик. – К.: ДНВП "Картографія", 2001. – 216 с. – (Сер. "Українська картографія: історія, стан, перспективи").
9. *Сосса, Р.І.* Картографічні твори, видані ДНВП "Картографія" (1945-2003 рр.): бібліографічний покажчик. – К.: ДНВП "Картографія", 2004. – 248 с. – (Сер. "Українська картографія: історія, стан, перспективи").
10. *Сосса, Р.І.* Діяльність Укргеодезкартографії з унормування географічних назв / Р.І. Сосса, І.С. Руденко, Н.І. Сивак // *Вісн. геодез. та картогр.* – 2011. – № 5. – С. 41-44.
11. *Сосса, Р.І.* Унормування географічних назв / Р.І. Сосса, І.С. Руденко, Н.І. Сивак // *Національне картографування: стан, проблеми та перспективи розвитку: зб. наук. пр.* / Відп. за вип. А.А. Москалюк. – К.: ДНВП "Картографія", 2010. – С. 15-21.
12. *Чарочкін, Є.І.* Науково-виробниче підприємство "Картографія": 1944-1994 рр. / Є.І. Чарочкін. – К.: ДНВП "Картографія", 1994. – 31 с.

Надійшла 24.02.14